

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2025 • Summer 2025
Cilt 2 • Volume 2
Sayı 1 • Issue 1

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
International Journal of Language, Culture and Literature Researches

Klasik Divan
Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
(International Journal of Language, Culture and Literature Researches)
Cilt 2 / Sayı 1 / Yaz 2025

Sayı Hakemleri

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN
Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
Doç. Dr. Hasan KAPLAN
Doç. Dr. Volkan KARAGÖZLÜ
Doç. Dr. Bilge KARGA GÖLLÜ
Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
Doç. Dr. Ahmet TOPAL
Doç. Dr. Armağan ZÖHRE
Dr. Öğr. Üyesi Halil KARABULUT
Dr. Öğr. Üyesi Songül KARACA
Dr. Öğr. Üyesi Nagihan ÇAĞLAYAN
Dr. Öğr. Üyesi Merve YILMAZ
Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÖZTÜRK
Arş. Gör. Songül AKBOĞA
Dr. Mustafa GÜNCÜ

Yazı İşleri Sorumlusu

Fatma TÜRK

Dil Editörleri

Öğr. Gör. Bestami BİLGE (Türkçe)
Öğr. Gör. Hakan SÖNMEZ (İngilizce)
Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN (Farsça)

Musahhihler

Yasemin GÖKKUŞ
Selin YAVUZ

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj

Beyza ABDUKARIMOV

Yazışma Adresi

dergiklasikdivan@gmail.com
<https://klasikdivan.com>

İÇİNDEKİLER

Dergi Künyesi:	I
Dibace:	III
İçindekiler:	IV
Araştırma Makaleleri	
Florinalı Nâzım Tarafından Ziyâ Gökâlp'in Ölümü Üzerine Yazılan Şiir: Ziyâ Gökâlp'in Tâbûtu Huzûrunda Dr. Murat ASLAN	1
Klasik Şiirin Aynasında Osmanlı'da Sokak Gösterileri Dr. Zeliha ACAR	18
Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir Değerlendirme Muhammet Emin ÖZÇELİK	44
Çalışma Ahlakı Üzerinden İki Dinî Gelenek Dilan ADANÇ-Fatma ÖZDOĞAN	54
Kitap Tanıtım Yazıları	
Dijital Beşerî Bilimler Araçlarının Metin Analizinde ve Görselleştirmede Kullanılabilirliği ve Uygulamaları Ecemnur TOPCU	63
Yûnus Emre Risâletü'n-Nushiyye-Divân İlknur CEVHER	68

**Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir
Değerlendirme**

**An Evaluation Of The Role Of Seyyid Lokmân's Oghuznâme In Terms Of
Gagauz History**

Muhammet Emin Özçelik
Ankara Üniversitesi
Tarih Bölümü
Doktora Öğrencisi

ozcelik.muhammetemin@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9036-4072>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Received Date: 17 Nisan 2025

Kabul Tarihi/Accepted Date: 30 Mayıs 2025

Sayfa/Page: 44-53

Atıf/Citation: Özçelik, Muhammet Emin. “Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir Değerlendirme”. *Klasik Divan Dil, Kültür ve Edebiyat Dergisi* 2/1 (2025),44-53.

İntihal/Plagiarism: Bu makale turnitin programında taranmıştır. /This article was checked by turnitin.

Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yerine Dair Bir Değerlendirme

An Evaluation Of The Role Of Seyyid Lokmân's Oghuznâme In Terms Of Gagauz History

Muhammet Emin Özçelik

Özet

Son zamanlarda yapılan son akademik çalışma ve araştırmalar, Gagauzların bir Türk milleti olduğu hususunda ittifak etmektedir. Gagauzlar X-XI. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyinden gelerek Bizans topraklarına yerleşen Peçenek, Oğuz ve Kıpçak Türkleri ile 1261'de ülkesini terk edip Bizans'a sığınmak zorunda kalan Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takip ederek Dobruca'ya göç eden Türkmenlerin ahfadı olarak kabul görmekte ve Gagauz isminin de Keykâvus ismin-den gelmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma ile söz konusu göç hadisesinin kaynaklarından biri olan Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz tarihindeki yeri ve önemi belirtilerek, Gagauz literatüründe Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ne isnat edilen bir hatanın düzeltilmesine dair değerlendirmelerde bulunarak bir Türk milleti olan Gagauzlara; Gagauz tarih ve literatürüne bir katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gagauz, Seyyid Lokmân, Oğuznâme, Selçuknâme.

Abstract

Recent academic studies and research have reached a consensus that the Gagauz are a Turkic nation. The Gagauz are regarded as the descendants of the Pechenegs, Oghuz, and Kipchak Turks who migrated from the north of the Black Sea and settled in Byzantine territories during the 10th–11th centuries, as well as of the Turkmens who followed the Anatolian Seljuk Sultan Kaykaus II, who was forced to abandon his country and seek refuge in Byzantium in 1261, and migrated to the region of Dobruja. It is also considered that the name “Gagauz” may have originated from the name “Kaykaus”. This study aims to contribute to the history and literature of the Gagauz, who are a Turkic nation, by evaluating the historical significance and role of Seyyid Lokman's Oghuzname – one of the sources documenting this migration – and by correcting a misattribution found in Gagauz literature related to this text.

Keywords: Gagauz, Seyyid Lokmân, Oghuznâme, Seljûqnâme.

Giriş

Bugün başta Moldovya'nın güneyinde yer alan, Gagauzya olarak da bilinen, Gagauz Yeri Özerk Bölgesi olmak üzere dünyanın muhtelif yerlerinde sayıları yaklaşık 500 ila 600 bini bulan Gagauz Türkleri yaşamaktadır. Gagauzların ana vatanı Dobruca olup Gagauzlar, uzun süre Osmanlı hakimiyeti altında yaşamışlar ve Osmanlı hakimiyetinin zayıflaması ile birlikte yine bu bölgede muhtelif yerlere dağılmışlardır. Gagauzlar Hristiyanlığın, Ortodoks mezhebine mensup olup Anadolu Türkçesine yakın bir Türkçe kullanmaktadırlar. Bu hâliyle Gagauzlar birçok araştırmaya konu olup Gagauzların kökeni ve Gagauz isminin menşei hep tartışma konusu olmuştur. Bu hususta yapılan son akademik çalışmalar Gagauzların köken itibarıyla X-XI. yüzyıllarda Karadeniz'in kuzeyinden gelerek Bizans topraklarına yerleşen Peçenek, Oğuz ve Kıpçak Türkleri ile 1261'de ülkesini terk edip Bizans'a sığınmak zorunda kalan Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takip ederek Dobruca'ya göç eden Türkmenlerin ahfadı olduğunu, Gagauz isminin de Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'a isnaden "Keykâvus" isminden gelmiş olabileceğini göstermektedir.¹

Gagauzların Anadolu Türkçesine yakın bir Türkçe kullanması, Gagauz Türkçesinde kuzeyli unsurların yanı sıra daha yoğun bir şekilde Anadolu karakterinin bulunması,² Gagauzların Hristiyan olmalarına rağmen dini terminolojilerinde İslâmî terimler kullanması³ gibi hususlar Gagauzların Anadolu Türkleri ile olan kuvvetli bağlarına işaret ederek Gagauzların Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus ile ilişkilendirilmelerine neden olmuştur. Gagauzların Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'la ilişkilendirilmelerinde iki önemli etken bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Bizans'a sığınan Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takiben Sarı Saltuk ve Türkmenlerin Gagauzların ana vatanı olan Dobruca'ya yerleştirilmesi hadisesidir.⁴ Anadolu'da Moğol işgaline karşı direnişin sembol isimlerinden biri olan Sultan II. İzzeddin Keykâvus, kardeşi Rükneddin IV. Kılıçarslan ve Moğollar karşısında giriştiği mücadeleyi kaybederek 1261 yılında maiyeti

-
- 1 Gagauzların menşei ve Gagauz ismi üzerine bkz. Muhammet Emin Özçelik, *Gagauzların Menşei Meselesi* (Ankara: Gazi Üniversitesi SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018).
 - 2 Kowalski, lengüistik çalışmalardan çıkan sonuçlar ile tarihi ve etnolojik verileri bir araya getirerek Gagauzların en eski katmanının kuzeyden gelen bir Türk grubundan, ikinci katmanının Osmanlı öncesi kuvvetli bir güneyli Türk grubundan, üçüncü katmanın ise Osmanlı devri Türk kolonileri ve Türkleşmiş unsurlardan oluşan bir maden filizine benzetir. Bkz. Tadeusz Kowalski, "Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili", çev. Ö. F. Akün, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3/2-3 (1949), 487,499-500.
 - 3 Harun Güngör, "Gagauzların Hristiyanlığı Kabulü ve İnanışlarındaki İslâmî Unsurlar Meselesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27 (1983), 252-254.
 - 4 Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takiben Sarı Saltuk ve Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi hadisesi için bkz. Özçelik, *Gagauzların Menşei Meselesi*, 55-69; Paul Wittek, "Yazijioghlu 'Ali on the Chistian Turks of the Dobruja", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 14/3 (1952), 637-668; Pınar Kaya Tan, "Sultan II. İzzeddin Keykâvus Döneminde Sarı Saltuk'un Balkanlara Geçişine Dâir Mütâlaalar", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi – The Journal of Southeastern European Studies*, 37 (2021), 99-123.

ile birlikte Bizans'a sığınmak zorunda kalmıştır.⁵ Keykâvus Anadolu'da kendilerine taalluk edenler için Bizans İmparatoru'ndan bir yer ve yurt istemiş, İmparator da onlara Dobruca'yı vermiştir. Bunun üzerine Anadolu'da sultana tabi olanlara gizlice haber verilmiş, aralarında Sarı Saltuk'un da bulunduğu birçok Türk boyu göçerek Dobruca'ya yerleşmiştir. Bunların sayısı çokluk zamanda iki-üç pâre Müslüman şehri ve otuz-kırk bölük Türk obası olarak ifade edilmektedir. Sultanın etbâ ve haşemi yani hizmetkar ve maiyetinin sayısının da on-on iki bin er olduğu bildirilmektedir.⁶

İkincisi ise Gagauz isminin Keykâvus isminden gelmiş olabileceği düşüncesidir. Buna göre Anadolu'nun bazı bölgelerinde “k” sesi “g” olarak telaffuz edilmektedir. Dolayısıyla ana dili Türkçe dışında diğer dillere yabancı olan Türkmenler Farsça olan Keykâvus ismini de Geygavus/Gaygavus olarak telaffuz etmiş olabilirler. Zamanla da Keykâvus ismi Gagauz'a dönüşmüş olabilir.⁷

Seyyid Lokmân Oğuznâmesi

Seyyid Lokmân tam künyesi Seyyid Lokmân b. Seyyid Hüseyin el-Âşûrî el-Hüseyinî'dir. Sultan III. Murad devri ulema ve tarihçilerinden biridir. Doğum tarihi bilinmemekte, ölüm tarihinin ise 1601'den sonra olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı sarayında çeşitli görevlerde bulunmuş, azledildiği 1596 yılına kadar sürdürdüğü şehnâmecilik vazifesi ile tanınmıştır. Şehnâme ve vekayinâme tarzında birçok eser kaleme almıştır.⁸ Eserleri şunlardır:

- 1- Zafernâme
- 2- Selim Hânnâme
- 3- Şehinşâhnâme
- 4- Hünername
- 5- Zübdetü't-tevârîh

5 Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, (Ankara: TTK, 2000), 49-52; İbn Bibi, El-Hüseyin B. Muhammed B. Ali el-Ca'feri er-Rugadi, *El evamirü'l-ala'ıye fi'l-umuri'lala'ıye*, *Selçukname II Tercüme*, çev. Mürsel Öztürk, (Ankara: TTK, 2014), 587-589; Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, *Oğuznâme-Selçuklu Tarihi*, haz. Abdullah Bakır, (İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2017), 630-631; Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, (Wien: Österreichische Nationalbibliothek, Hist.Osm. 17a, b, c (Cod. H. O. 17a, b, c), 112b-113b; *Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve notlar: H. İ. Gök – F. Coşguner, (Ankara: Atıf Yayınları, 2014), 46; Georges Pachymeres, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, çev. İlcan Bihter Barlas, (İstanbul: İlgı Kültür Sanat, 2019), 35-37; Nikephoros Gregoras, *Historia Rhomaike (Erster Teil (Kapital I-VII))*, (Übersetzt und Erläutert Von Jan Louis Van Dieten), (Stuttgart: Anton Hiersemann, 1973), 103-104

6 Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, 631; Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 113b-114a. Keykâvus'un böyle bir talepte bulunduğunu Bizans tarihçisi Nikephoros Gregoras da söyler. Ancak imparatorun onu oyaladığını belirterek talebin karşılanıp karşılanmadığı hakkında bilgi vermez. Bkz. Gregoras, *Historia Rhomaike*, 103-104

7 Özçelik, Gagauzların Menşei Meselesi, s. 71-75.

8 Seyyid Lokmân ve Eserleri için bkz.: Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1992), 181-184; Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri – III*, haz. İsmail Özen, (İstanbul: Meral Yayınevi 1975), 95; Bekir Kütükoğlu, “Lokmân b. Hüseyin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/ 208-209.

- 6- Kıyâfetü'l-insâniyye fî şemâili'l-Osmâniyye
- 7- Risâletü'l-âlâti'r-rasâdiyye
- 8- Oğuznâme

Çalışmamızın konusunu oluşturan Seyyid Lokman Oğuznâme'si, Oğuznâme yazıcılığının bir örneği olarak karşımıza çıkar.⁹ Eser girişteki kaydından anlaşıldığı üzere Seyyid Lokman tarafından kaleme alınmıştır. Son sayfada da III. Mehmed döneminde H. 1008 (M. 1599-1600) yılında yazıldığı belirtilmiştir. Bir giriş ve üç bölümden oluşur. Bölüm başlıkları Farsça, bölümler ise Türkçedir. 16 sayfalık kısa bir Selçuklu tarihidir. Oğuz ananesiyle başlayıp, Büyük Selçuklular hakkında kısa bilgiler verdikten sonra Anadolu Selçuklularına geçer. Anadolu Selçukluları bahsinde Sultan II. İzzeddin Keykâvus'un ülkesini terk ederek Bizans'a sığınması, sultanın İstanbul'dan Kırım'a uzanan serüveni, Sarı Saltuk ve Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi ve akıbeti önemli yer tutar. Eser, Osman Gazi'nin tahta çıkışıyla da sona erer.¹⁰

Eser, Joseph Von Hammer'in özel koleksiyonuna ait olup¹¹ bugün bilinen tek nüshası Avusturya Milli Kütüphanesinde Hist.Osm. 17a, b, c (Cod. H. O. 17a, b, c) kaydıyla bulunmaktadır. Bir külliyyat şeklinde Lutfi Paşa tarihleri arasında 109b - 117a varaklarında yer almaktadır. Bundan dolayı Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*'nde Oğuznâme ve Selçuklular Tarihi olarak bahsettiği bu eserin Lutfi Paşa'ya ait olduğu yanılışına düşmüştür.¹² Daha sonra Altın Orda Tarihi'nde bu hatasını düzelterek eserin, Lutfi Paşa tarihleriyle birlikte ciltlenmiş olarak bulunduğunu ve Şehnâme'ci Lokman tarafından yazılmış olduğunu belirtir.¹³

Eserin dijital bir kopyası Yer Numarası: CD/0432 "İcmâl-i ahvâl-i Âl-i Selcuk der Konya ber-mûceb-i nakl-i Oğuz-nâme (vr. 108b-117a) / Seyyid Lokmân" kaydıyla Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde bulunmaktadır.¹⁴

1854 yılında J. J. W. Lagus Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ni Latinceye çevirerek Osmanlı Türkçesi ile beraber yeniden yayımlamıştır.¹⁵

9 Oğuznâme yazıcılığı için bkz. Fuzuli Bayat, "Oğuznâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2019), Gözden geçirilmiş 3. Basım, Ek-2. Cilt /371-372.

10 Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 109b-117a.

11 Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak, das ist: der Mongolen in Russland*, (Pesth: C. A. Hartleben's Verlag, 1840), 174.

12 Par J. De Hammer, *Histoire de l'Empire Ottoman*, Fr. Par J. J. Hellert, (Paris: Bellizard, Barthès, Dufour & Lowell, 1836), 165, 592; Baron Joseph Von Hammer Purgstall, *Osmanlı Devleti Tarihi-I*, (İstanbul: Üç Dal Neşriyat, 1983), 121, 250.

13 Hammer, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak*, XXIX.

14 Türk Tarih Kurumunda görev yaptığım sırada eserin önemine binaen bu dijital kopyanın Türk Tarih Kurumu Kütüphanesine kazandırılmasını sağladım.

15 Jac. Joh. Willh. Lagus, *Seïd Locmani ex libro Turcico qui Oghuzname inscribitur excerpta: primus edidit, Latine vertit, explicavit / Seyyid Lokmân*, (Helsingforsiae: Frenckell, 1854).

Bu çalışmanın da bir dijital kopyası Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde bulunmaktadır.¹⁶ 1986 yılında W. Lagus'un metni transliterasyonu ile birlikte Harun Güngör tarafından yayımlanmıştır.¹⁷ Bu çalışma ülkemizde Seyyid Lokmân Oğuznâmesi ve Gagauz tarihi konularında çalışma yapanların temel müracaat eserlerinden biri olmuştur. 2018 yılında Ahmet Taşğın ve beraberindekiler eserin Avusturya Milli Kütüphanesinde bulunan aslını günümüz Türkçesine aktararak aslıyla birlikte tıpkıbasım olarak yeniden yayımlamışlardır.¹⁸ Seyyid Lokman Oğuznâmesi'nin gerek orijinal Osmanlı Türkçesi gerekse günümüz Türkçesine aktarılmış metinleri birkaç farklı yerde yayımlanmış ve ulaşılabilir olduğu için burada bunları yeniden yayımlamaya gerek görmedik.

Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin Gagauz Tarihindeki Yeri

Yukarıda bahsettiğimiz üzere bugün Gagauzlar, Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus ve onu takiben Anadolu'dan Dobruca'ya geçen Türkmenler ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla bu hadiseler hakkında ayrıntılı bilgiler veren Seyyid Lokmân Oğuznâmesi, Gagauz tarihi ve literatürü için önemli bir yer tutmaktadır. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki Seyyid Lokmân Oğuznâmesi tamamen orijinal bir eser değildir. Yazıcızâde Ali'nin Oğuznâme olarak da bilinen *Tevârih-i Âl-i Selçuk* adlı eserinin küçük bir özeti mahiyetindedir. Seyyid Lokmân eserinin ilk sayfasında “Hep Oğuz-nâme-i tettebbu idüb, yazdı icmâl ile Seyyid Lokman”¹⁹ demek suretiyle Oğuznâme'yi inceleyip özetlediğini açıkça ifade etmektedir. Yazıcızâde Ali'nin II. İzzeddin Keykâvus'u takiben aralarında Sarı Saltuk'un da bulunduğu Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi ve Hristiyanlaşması hadisesinin en temel kaynağı olması²⁰ onu özetleyen Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ni de bir o kadar değerli kılmaktadır.

Seyyid Lokmân, Yazıcızâde Ali'nin Oğuznâmesi'nde yer alan II. İzzeddin Keykâvus'un İstanbul'a sığınması, Keykâvus'un İstanbul'daki hayatı, Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi, Sarı Saltuk'un bu göçe iştirak etmesi, Berke Han'ın Keykâvus'u kurtararak Kırım'a götürmesi, Dobruca'daki Sarı Saltuk ve Türkmenlerin de Kırım'a yerleşmesi bahislerine genişçe yer verirken Keykâvus'un ölümünden sonra Türkmenlerin Sarı Saltuk'la birlikte tekrar Dobruca'ya dönmesi, Sarı Saltuk'un ardından Türkmenlerin akıbeti ve Hristiyanlaşması bahislerine değinmemiştir.

Hammer'in erken sayılabilecek bir tarihte *Büyük Osmanlı Tarihi* ve *Altın Orda Devleti Tarihi* gibi iki önemli eserinin ilgili yerlerinde Yazıcızâde Ali yerine Seyyid Lokman Oğuznâmesi'ni

16 Yer Numarası: A.VIII/5367.

17 Harun Güngör, “Seyyid Lokmân ve Oğuz-nâmesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, (44) 1986, 91-103.

18 Ahmet Taşğın – Bayram Veysal – Atay Öner “Seyyid Lokmân Oğuznâmesi ve Sarı Saltuk”. *Annual of the Faculty of History of “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo* 2/1 (2018), 375-404.

19 Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 109b.

20 Wittek, *Yazijioghlu 'Ali on the Chistian Turks of the Dobruja*, 637-668.

kullanması²¹ söz konusu bu Oğuznâme'nin önemini ve tanınırlığını daha çok arttırmış, böylece Gagauzlar hakkında çalışma yapanlarının dikkatini çekerek bu esere müracaat etmelerini sağlamıştır.²²

Seyyid Lokman sadece Yazıcızâde Ali'nin eserini özetlemekle yetinmemiş, Sarı Saltuk'un da iştirak ettiğini bildiğimiz Türkmenlerin Dobruca'ya yerleşmesi hadisesinin tarihini de vermek suretiyle önemli bir katkıda bulunmuştur. Eserin başındaki "Saru Saltuk ubûru Rûm İline, altı yüz altmış iki idi hemân" ifadesiyle Sarı Saltuk'un dolayısıyla da Türkmenlerin yaklaşık H. 662 (M. 1263-1264) yılında Rumeli'ye geçtiğini belirtir.²³

Seyyid Lokman'ın kaleme aldığı Oğuznâme ile ilgili dikkat çekici hususlardan biri de eserde Dobruca'ya yerleşen Türkmenlerin sayısına dair verilen bilgidir. Buna ilişkin gerek Yazıcızâde Ali ve gerekse Seyyid Lokman aynı bilgileri vermektedir. Buna göre II. İzzeddin Keykâvus'un talebi üzerine Bizans imparatoru Dobruca'yı onlara yer ve yurt olarak vermiştir. Bunun üzerine Anadolu'da sultana tabi olanlara gizlice haber verilmiş, aralarında Sarı Saltuk'unda bulunduğu birçok Türk evi göçerek Dobruca'ya yerleşmiştir. Bunların sayısı çokluk zamanda iki-üç pâre Müslüman şehri ve otuz-kırk bölük Türk obası olarak ifade edilmektedir. Sultanın etbâ ve haşemi yani hizmetkar ve maiyetinin sayısının da on-on iki bin er olduğu bildirilmektedir.²⁴ Buna rağmen Dobruca'da bulunan Türkmenlerin sayısı birçok yerde on-on iki bin çadır ya da hane olarak verilmiştir.²⁵ Bu karışıklığın sebebi Hammer'dir. Hammer, Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ni kaynak göstererek *Büyük Osmanlı Tarihi*'nde Dobruca'ya göç edenlerin sayısını on-on iki bin Türkmen kolonisi olarak vermiştir.²⁶ *Altın Orda Tarihi*'nde ise bu sayıyı on-on iki bin çadır/aile/hane olarak vermiştir.²⁷ Öncelikle bu sayı Yazıcızâde Ali ve Seyyid Lokmân'a göre Dobruca'da bulunan Türkmenlerin sayısı olmayıp II. İzzeddin Keykâvus'un hizmetinde bulunanların sayısıdır. Çadır/aile/hane tabirinin ise Altın Orda Tarihi'nde Hammer tarafından Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ndeki "Sultanın etbâ ve haşemi şimdi çoğaldı on-on iki bin er vardır."²⁸ ifadesindeki "er vardır" kelimesini "edvar" (çadır)

21 Hammer, *Histoire de l'Empire Ottoman*, 164-165, 592; Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi-I*, 121, 250. Hammer, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak*, XXIX, 174-180.

22 Gagauzları II. İzzeddin Keykâvus ve Türkmenleri ile ilişkilendiren birçok araştırmacı Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ne müracaat etmiştir. Bunlardan biri olan Bulgar Tarihçi G. Balasçev Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'ne dayanarak Gagauzların Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus ile Dobruca'ya göçen Selçuklu Oğuzlarının torunları olduklarını ve Gagauz adının bu sultana atfen Keykâvus'tan geldiğini iddia etmiştir. Bk. Ahmet Cebeci, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Gagauzlar*, (Ankara: Gazi Üniversitesi SBE Basılmamış Doktora Tezi, 2008), 2.

23 Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 109b.

24 Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, 631; Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 113b-114a.

25 Ahmet Yaşar Ocak, *Sarı Saltuk: Popüler İslâmın Balkanlar'daki Destani Öncüsü*, (İstanbul: Alfa, 2022), 66; Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş (En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar)*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 369; Ahmet Cebeci, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Gagauzlar* 160 gibi pek çok tarihçi ve yazar bu sayıyı on-on iki bin çadır/aile/hane olarak vermiştir.

26 Hammer, *Histoire de l'Empire Ottoman*, 164; Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi-I*, s. 121.

27 Hammer, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak*, 177.

28 Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, 114a.

olarak okumasından kaynaklandığı anlaşılmıştır.²⁹ Dolayısıyla o günlerde tek nüshası Hammer'ın elinde olan Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin okumasından kaynaklanan bu hata, Hammer'den istifade eden birçok yazar tarafından da tekrarlanmıştır.

Sonuç

Her ne kadar Seyyid Lokmân Oğuznâmesi Yazıcızâde Ali Oğuznâmesi'nin bir özeti mahiyetinde de olsa Gagauz tarihi ve literatürü için önemli bir yer tutmaktadır. Bu önemine binaen, bugün tek nüshası Avusturya Milli Kütüphanesinde bulunmasına rağmen, ülkemizde bile orijinal bir dijital kopyası, Latince ve tıpkıbasım versiyonunun basılı ve dijital kopyaları, Latince ve tıpkıbasım versiyonunun günümüz Türkçesine aktarılmış hâlli, orijinal nüshanın günümüz Türkçesine aktarılacak tıpkıbasımıyla birlikte neşredildiği versiyon ve çalışmaları bulunmaktadır. Seyyid Lokmân, Gagauzlarla ilişkilendirilen Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus'u takiben aralarında Sarı Saltuk'un da bulunduğu Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi hadisesinde, bu göçün temel kaynağı olan Yazıcızâde Ali ile birlikte hareket ederken Yazıcızâde Ali' de yer almasına rağmen Dobruca'daki Türkmenlerin akıbeti ve Hristiyanlaştırması bahislerinden söz etmez. Seyyid Lokmân'ın Yazıcızâde Ali Oğuznâmesi'nde olmamasına rağmen göç hadisesinin tarihini yaklaşık H. 662 (M. 1263-1264) olarak vermesi de ayrı bir önem arz etmektedir. Eserin tek nüshasını elinde bulunduran Hammer'ın, erken sayılabilecek bir tarihte, Büyük Osmanlı Tarihi ve Altın Orda Tarihi'ndeki Türkmenlerin Dobruca'ya yerleştirilmesi bahislerinde bu eseri kaynak olarak kullanması Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nin önemini göstererek ilmi çevrelerce tanınırlığının artmasına ve Gagauz literatüründe de önemli bir yer tutmasına neden olmuştur. Gagauz literatüründe Dobruca'ya yerleşen Türkmenlerin sayısının on-on iki bin çadır/aile/hane olarak ifade edilmesinin de yanlış olduğu, bu yanlışın da Hammer'ın Seyyid Lokmân Oğuznâmesi'nde ilgili yeri hatalı okumasından kaynaklandığı görülmüştür.

Kaynaklar

- Aksarayî, Kerîmüddin Mahmud. *Müsâmeretü'l-Ahbâr*. çev. Mürsel Öztürk. Ankara: TTK, 2000.
- Anonim *Selçuk-nâme*. Tercüme ve notlar: H. İ. Gök – F. Coşguner. Ankara: Atıf Yayınları, 2014.
- Babinger, Franz. *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. çev. Coşkun Üçok. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1992.
- Bayat,Fuzuli. “Oğuznâme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2019, Gözden geçirilmiş 3. Basım, Ek-2. Cilt /371-372.

²⁹ Hammer, *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak*, 177.

- Bursalı Mehmed Tahir Bey. *Osmanlı Müellifleri – III.* haz. İsmail Özen. İstanbul: Meral Yayınevi 1975.
- Cebeci, Ahmet. *XVI. Yüzyıl Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Gagauzlar*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE Basılmamış Doktora Tezi, 2008.
- Gregoras, Nikephoros. *Historia Rhomaike (Erster Teil (Kapital I-VII))*, Übersetzt und Erläutert Von Jan Louis Van Dieten), (Stuttgart: Anton Hiersemann, 1973.
- Güngör, Harun. “Gagauzların Hristiyanlığı Kabulü ve İnanişlarındaki İslâmî Unsurlar Meselesi”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27 (1983), 248-254.
- Güngör, Harun. “Seyyid Lokmân ve Oğuz-nâmesi”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, (44) 1986, 91-103.
- Hammer Purgstall, Baron Joseph Von. *Osmanlı Devleti Tarihi-I*. İstanbul: Üç Dal Neşriyat, 1983.
- Hammer, Par J. *De Histoire de l'Empire Ottoman*. Fr. Par J. J. Hellert. Paris: Bellizard, Barthès, Dufour & Lowell, 1836.
- Hammer-Purgstall, Joseph von. *Geschichte der Goldenen horde in Kiptschak, das ist: der Mongolen in Russland*. Pesth: C. A. Hartleben's Verlag, 1840.
- İbn Bibi, El-Hüseyin B. Muhammed B. Ali el-Ca'feri er-Rugadi. *El evamirü 'l-ala' iye fi 'l-umuri 'la-la' iye, Selçukname II Tercüme*. çev. Mürsel Öztürk. Ankara: TTK, 2014.
- Kaya Tan, Pınar. “Sultan II. İzzeddin Keykâvus Döneminde Sarı Saltuk'un Balkanlara Geçişine Dâir Mütâlaalar”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi – The Journal of Southeastern European Studies*, 37 (2021), 99-123.
- Kowalski, Tadeusz. “Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili”. çev. Ö. F. Akün. *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3/2-3 (1949), 477-500.
- Kütükoğlu, Bekir. “Lokmân b. Hüseyin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2003, 27/ 208-209.
- Lagus, Jac. Joh. Wilh. *Seid Locmani ex libro Turcico qui Oghuzname inscribitur excerpta: primus edidit, Latine vertit, explicavit / Seyyid Lokmân*. Helsingforsiae: Frenckell, 1854.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Sarı Saltık: Popüler İslâmın Balkanlar'daki Destanı Öncüsü*. İstanbul: Alfa, 2022.
- Özçelik, Muhammet Emin. *Gagauzların Menşei Meselesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Pachymeres, Georges. *Bizanslı Gözüyle Türkler*. çev. İlcan Bihter Barlas. İstanbul: İlgi Kültür Sa-

nat, 2019.

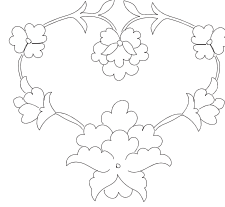
Seyyid Lokmân, *Oğuznâme*, (Wien: Österreichische Nationalbibliothek, Hist.Osm. 17a, b, c (Cod. H. O. 17a, b, c), 109b-117a.

Taşgın, Ahmet vd. “Seyyid Lokmân Oğuznâmesi ve Sarı Saltuk”. *Annual of the Faculty of History of “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo* 2/1 (2018), 375-404.

Togan, Zeki Velidi. *Umumi Türk Tarihine Giriş (En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.

Witteck, Paul. “Yazijioghlu ‘Ali on the Chistian Turks of the Dobruja”. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 14/3 (1952), 637-668.

Yazıcızâde Ali. *Tevârîh-i Âl-i Selçuk, Oğuznâme-Selçuklu Tarihi*. haz. Abdullah Bakır. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2017.

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
International Journal of Language, Culture and Literature Researches

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2025 Summer 2025
Cilt 2 Volume 2
Sayı 1 Issue 1